

Maria Rosenquist
Avdelningschef

Socialnämnden

Förutsättningar för införande av LOV inom familjerådgivningen

Sammanfattning

Socialnämnden fattade i oktober 2023 beslut (SN 2023/299) om att ge förvaltningen i uppdrag att utreda förutsättningar för införande av LOV (Lagen om valfrihetssystem) inom familjerådgivningen.

Utredningen beskriver att det enligt lag inte finns några hinder att införa LOV. Den nuvarande verksamheten beskrivs utifrån hur den bedrivs idag och vilket uppdrag familjerådgivningen har i förhållande till Trelleborgs och Vellinges kommun.

Familjerådgivning bedrivs enligt LOV i 21 kommuner i Sverige. 3 av dessa har även familjerådgivning i kommunal regi. En av dessa kommuner har bedömts vara jämförbar utifrån hur arbetet bedrivs. Denna kommuns erfarenhet är att ärendemängden inte gått ner i den kommunala delen vid införandet av LOV utan har ökat i samma takt som förut. LOV har blivit ett komplement till den egna verksamheten.

För medborgarna innebär förslaget att de får fler utförare att själv välja mellan. Beroende på vilka LOV utförare som anlitas finns möjlighet att medborgarna kan få ett större geografiskt område att välja utförare ifrån. Det skulle också kunna ges möjlighet till kontakt även på icke kontorstid samt minskad väntetid så att par/familjer skulle kunna få hjälp tidigare. I den nya socialtjänstlagen beskrivs förebyggande arbete och en lätt tillgänglig socialtjänst som viktiga områden. Familjerådgivningen är en viktig förebyggande insats och LOV skulle kunna innebära att tillgängligheten ökar. Kommunens krav på de som utför LOV blir avgörande för att medborgarna får samma kvalitet oavsett om medborgaren väljer kommunalt eller privat alternativ.

Utifrån nuvarande volymer kan ärendemängden från Vellinge och Trelleborg hanteras. Det kan komma att bli en svårighet att planera den kommunala verksamhetens personaltäthet om volymerna fluktuerar över tid. Utredningen visar att verksamheten skulle bli sårbar att bedriva, både ur ett verksamhets- och ett arbetsmiljöperspektiv, med färre antal personer.

Att bedriva verksamheten i kommunal regi med komplettering av LOV utförare har stöd i lagen och bedöms vara möjligt när det gäller den del som handlar om parsamtal och enskilda samtal. Om kommunens ärenden är av samma volym som

tidigare och det samtidigt utökas med ärenden till de externa utförarna finns det en risk att verksamheten kommer att bli dyrare. Områden som förebyggande/upsökande arbete samt samverkansarbete inom kommunen bedöms vara lämpligt att vara kvar i egen regi utifrån kontinuitet och helhetsbild i frågorna. Det finns förutsättningar att införa LOV och 21 kommuner har valt att göra det inom detta område. För Trelleborgs del behöver ställningstagande göras kring införande av LOV eller ej inom familjerådgivningen.

Beslutsunderlag

Socialförvaltningens tjänsteskrivelse; Förutsättningar för införande av LOV inom familjerådgivningen (SN 2024/68)

Bilaga 1 Socialnämndens beslut om att ge förvaltningen i uppdrag att utreda förutsättningar för införande av LOV inom familjerådgivningen (SN 2023/299)

Bilaga 2 Reservation från VS 2023-10-11

Bilaga 3 Brukarnöjdhet

Socialförvaltningens förslag till beslut

Socialnämnden föreslås besluta:

att föreslå för kommunfullmäktige att besluta om att införa LOV inom familjerådgivningen samt ge Socialnämnden i uppdrag att ta fram ett förfrågningsunderlag

eller

att inte införa LOV inom familjerådgivningen

Beslutet skickas till

Kommunfullmäktige

Ärendet

Socialnämnden fattade i oktober 2023 beslut (SN 2023/299) om att ge förvaltningen i uppdrag att utreda förutsättningar för införande av LOV inom familjerådgivningen.

Förvaltningen har fått i uppdrag att utreda och ta fram underlag i syfte att införa valfrihetssystem enligt Lag (2008:962) gällande familjerådgivning i Trelleborgs kommun.

Socialtjänstlagen (SOL)

Kommunen har enligt Socialtjänstlagen ansvar för att;

familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det.

Med familjerådgivning avses i denna lag en verksamhet som består i samtal med syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer. Kommunen får också ta ut skäliga avgifter. Avgifterna får däremot inte vara på en sådan nivå att enskilde avhåller sig från att vända sig till den kommunala familjerådgivningen.

Lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV)

LOV reglerar vad som ska gälla för de kommuner och regioner som vill konkurrenspröva kommunala verksamheter genom att överlåta valet av utförare vad gäller stöd, vård- och omsorgstjänster till kommuninvånaren. Regelverket beskriver hur privata utförare kan bli leverantörer av välfärdstjänster. Lagen bygger på grundläggande EU-rättsliga principer: konkurrens, icke-diskriminering, öppenhet och proportionalitet. Grunden för valfrihetssystem är att den enskilde själv väljer utförare.

Kommunen har kvalitets- och kostnadsansvar för familjerådgivning oavsett i vilken regi den bedrivs. Om familjerådgivning bedrivs av enskild krävs att den drivs yrkesmässigt. Med yrkesmässighet avses att rådgivningen ges av professionell rådgivare och att verksamheten är av varaktig karaktär samt att den riktar sig till flertalet personer.

Konkurrensverket är tillsynsmyndighet för den offentliga upphandlingen och ser till att upphandlande myndigheter följer lagar om offentlig upphandling och valfrihetssystem. Kommunen behöver på förhand bestämma på vilket sätt personer som inte väljer själv ska få en utförare tilldelad. Ickevalsalternativet ska vara transparent och bekant för leverantörerna och ska därför beskrivas i upphandlingsdokumenten. Det finns en gemensam databas för annonsering av tjänster som upphandlingsmyndigheten ansvarar för ("Hitta LOV-uppdrag"). Här finns annonser till alla valfrihetssystem i kommuner och regioner.

Förfrågningsunderlag ska innehålla; upphandlingsföreskrifter, krav på sökande, krav på tjänsten samt kontraktsvillkor.

Upphandlingens gång;

- Förfrågningsunderlag tas fram
- Underlaget annonseras i nationell databas
- Leverantören meddelas om den blir godkänd eller inte
- Avtal upprättas med alla godkända leverantörer
- Kommuninvånarna informeras vilka leverantörer som kan väljas
- Modell för att välja leverantör vid icke-val

Beskrivning av hur familjerådgivningen i Trelleborg bedrivs idag

Familjerådgivningen i Trelleborg ansvarar för hela behovet av familjerådgivning för invånarna i Trelleborgs och Vellinges kommuner då Vellinge, genom samverkansavtal, köper denna tjänst av Trelleborg. Verksamheten vänder sig till personer som behöver hjälp i sin parrelation eller i relationen till andra närstående. De familjerådgivande samtalen sker antingen med målsättningen att reparera relationen eller med målet att par ska kunna genomföra separation på ett bra sätt. Verksamheten startade 1995 i samband med att det lagstiftades om kommunal familjerådgivning. Verksamheten är belägen i separata lokaler i en hyresfastighet på Östergatan 39. Verksamheten består av 3 heltidstjänster.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFOF) är den myndighet som ansvarar för att ge vägledning till de kommunala familjerådgivningarna och verksamheten i Trelleborg har regelbunden kontakt med MFOF och följer deras arbete. [Vägledning familjerådgivning februari 2022.pdf \(mfof.se\)](#)

Det finns också en yrkesförening för alla familjerådgivare som på kommunalt uppdrag bedriver familjerådgivning (KFR). KFR utfärdar även auktorisation för familjerådgivare.

Kompetens

De 3 medarbetarna är socionomer med mångårig erfarenhet av socialt arbete samt gedigen vidareutbildning. Krav för att arbeta i verksamheten är att ha vidareutbildning avseende Grundläggande psykoterapi (45 hp, Steg 1) vilket samtliga av medarbetarna har. Två av de tre medarbetarna har utöver detta ytterligare vidareutbildning till legitimerade psykoterapeuter (90 hp, Steg 2). Medarbetarna har psykodynamisk, familjeterapeutisk och systemisk utbildning.

Utöver detta har samtliga medarbetare genomgått grund- och fördjupningsutbildning i EFT (Emotionally Focused Therapy) som är en evidensbaserad behandlingsmetod utvecklad utifrån forskning om förändringsprocesser i psykoterapi. Metoden fokuserar på att arbeta med att bryta negativa samspelsmönster och öka anknytningsband i parrelationer.

Två av tre medarbetare är klara för att ansöka om att bli auktoriserade som familjerådgivare vilket, utöver utbildning Steg 1 bla innefattar 5 års erfarenhet som familjerådgivare, 50 timmars egenterapi, 200 timmars handledning som familjerådgivare samt 7,5 hp sexologi.

Arbetsuppgifter

- Familjerådgivarnas huvudsakliga uppgift är familjerådgivande samtal.
- Familjerådgivningen har också ett förebyggande/uppsökande uppdrag med viss utåtriktad verksamhet mot BVC och öppna förskolan med information till nyblivna föräldrar.
- Familjerådgivningen samverkar även med andra verksamheter inom kommunen såsom de verksamheter som arbetar med stöd till barn, våld i nära relationer, beroende etc för att kunna ge god service och ett helhetsperspektiv.

Utöver ovanstående deltar familjerådgivningen i ett barnrättsnätverk för att säkerställa barnrättsperspektivet i verksamheten. Familjerådgivningen har också regelbunden kontakt med MFOF för omvärldsbevakning. Under året har verksamheten som ett mål att nå ut till grupper som är underrepresenterade i familjerådgivningens verksamhet, såsom nyanlända och HBTQ+. Verksamheten har god kännedom om vad anmälningsskyldigheten innebär i förhållande till den särskilt stränga sekretess som familjerådgivningen har. De har även tillgång till förvaltningens jurist vid mer komplicerade juridiska frågor.

Tillgänglighet

Riktlinjen för väntetider i MFOF:s vägledning anger att kötiden ska vara rimlig utifrån besökarnas behov. Statistik framtagen för de 3 senaste åren visar att den genomsnittliga kötiden i verksamheten sett ut enligt följande:

Kötid	2021	2022	2023
Antal dagar	18	29	25

Familjerådgivningen arbetar utifrån att kunna erbjuda en tid inom 4 veckor. Verksamheten gör viss prioritering vid ärendetag så att t ex mer akuta situationer avseende gravida och småbarnsföräldrar har visst företräde för att förebygga framtida problem i familjen.

Samtalsformer

Under pandemin ställde verksamheten om och arbetade helt digitalt under ca 1½ år genom videosamtal. Sedan mitten av 2022, då en återgång till fysiska besök var möjlig, har alla besökare erbjudits att välja huruvida de önskar fysiska eller digitala videosamtal. Digitala videosamtal innebär att paren kan sitta varsomhelst, antingen tillsammans eller från varsin dator/enhet under samtalen. Denna möjlighet ökar tillgängligheten rumsligt men ger också ökad tillgänglighet genom möjligheten att med kort varsel ställa om ett fysiskt möte till ett digitalt som ett alternativ till att boka om en inplanerad tid. Denna omställningsmöjlighet bidrar också till minskade avbokningar i verksamheten. Uppskattningsvis är cirka 30-35% av samtalen idag digitala.

Utöver den generellt förebyggande verksamheten på BVC arbetar verksamheten idag uteslutande med parsamtal alternativt i vissa fall enskilda samtal. Det finns

dock funderingar på att även erbjuda gruppverksamhet till sökande par framöver. Medarbetarna arbetar med tolk i de fall detta behövs och bokar då dessa via kommunens upphandlade tolkverksamhet.

Kostnad för medborgare

Kostnaden 2024 för parsamtal är 333 kr per samtal och för enskilda personer 222 kr per samtal för Trelleborgs medborgare. Möjlighet till avgiftsbefrielse finns för de personer som inte har ekonomisk möjlighet att betala denna kostnad. Detta för att medborgarnas ekonomiska situation inte ska påverka tillgängligheten.

Betalning sker i huvudsak via swish, men inbetalningskort är också möjligt för de som inte har swish.

Som ett led i verksamhetens barnrättsarbete erbjuds par i pågående familjerådgivning ett avgiftsfritt samtal där deras barn kan närvara i de fall där detta anses behövt exempelvis som stöd i att föra goda samtal med sina barn i samband med separation. Samtalen hålls avgiftsfria för att säkerställa att föräldrarnas ekonomiska förutsättningar inte påverkar barns möjlighet till delaktighet då detta bedöms lämpligt.

Mängdstatistik

Totalstatistik	2021	2022	2023
Antal ärenden under året	184	191	218
Varav Trelleborgsinvånare	106	94	101
Antal samtal under året	941	828	856
Varav Trelleborgsärenden	616	473	366

Avslutade ärenden fördelade efter behandlingens omfattning:

Behandlingens omfattning	2021 (148 st)	2022 (138 st)	2023 (167 st)
1 samtal	13,5%	19%	13%
2-4 samtal	36%	38,5%	33,5%
5-8 samtal	27%	19,5%	35%
9 eller fler samtal	23,5%	23%	18,5%

Verksamheten arbetar på ett medvetet sätt med mängden samtal i en samtalsserie och initierar avslut av en samtalsserie där det bedöms lämpligt.

Ekonomi

Ett valfrihetssystem enligt LOV bygger på att det inte finns någon priskonkurrens mellan utförarna i valfrihetssystemet. Ersättningen följer medborgaren som väljer vilken familjerådgivning de vill vända sig till. Det ska inte finnas någon skillnad i

ersättningarna i resurstilldelningen till de privata utförarna som de inom den egna regin. Vid ett införande och etablering av valfrihetssystem enligt LOV kommer den administrativa arbetsbelastningen förväntas öka. Arbete med förfrågningsunderlag, informationsmaterial, rutiner och riktlinjer kommer att behövas inledningsvis. Även granskning och uppföljning av systemet är nödvändigt. Dock föreligger samma behov av planering, styrning och uppföljning av den egna verksamheten oavsett om LOV tillämpas eller inte. Det är svårt att uppskatta exakt hur stora administrationen av själva införandet och driften av ett valfrihetssystem i familjerådgivningen i Trelleborgs kommun blir samt utökade arbetsuppgifter inom uppföljningsarbetet.

Om kommunens ärenden är av samma volym som tidigare och det samtidigt utökas med ärenden till de externa utförarna finns det en risk att verksamheten kommer att bli dyrare. Om invånarna väljer externa utförare och kommunens ärenden minskar i stor omfattning kan personalstyrkan på familjerådgivningen behöva minskas.

Nuvarande budget och utfall för 2023:

ANSVAR	RRAD	UTFALL 2023	ÅRSBUD 2023	Avvikelse 2023	ÅRSBUD 2024
2508 Familjerådgivningsbyrån	2 Taxor och avgifter	-274 122	-200 000	74 122	-200 000
2508 Familjerådgivningsbyrån	3 Övr. intäkter	-721 909	-472 000	249 909	-472 000
2508 Familjerådgivningsbyrån	4 Personal	2 267 497	2 235 000	-32 497	2 360 637
2508 Familjerådgivningsbyrån	5 Lokaler	151 826	152 000	174	167 000
2508 Familjerådgivningsbyrån	7 Övr. kostnader	181 866	162 000	-19 866	163 363
Summa 2508		1 605 158	1 877 000	271 842	2 019 000

Omvärldsanalys

21 kommuner i Sverige har LOV inom familjerådgivningen. De allra flesta har enbart LOV och bedriver ingen familjerådgivning i egen regi. 3 kommuner erbjuder också familjerådgivning både i kommunal regi och genom LOV. I kontakt med dessa kommuner har en kommun bedömts vara jämförbar utifrån hur verksamheten bedrivs. I kontakt med denna kommun har det framkommit att antal besök och samtal fortsätter att öka inom den kommunala delen på samma sätt som det gjort tidigare. De har behållit den bemanning som verksamheten hade innan LOV infördes för att kunna hantera de samtal som bedrivs i kommunal regi. De har LOV utförare men har haft svårt att få LOV utförare som vill åta sig uppdraget samt haft omsättning på LOV utförare. Den tillfrågade kommunen betonar vikten av att noga följa kvalitet hos LOV utförarna på samma sätt som att följa en hög kvalitet i den egna verksamheten. Vikten av att marknadsföra den egna verksamheten betonades också.

Konsekvenser för medborgare

Om LOV införs inom familjerådgivningens område som ett komplement till den kommunala familjerådgivningen innebär det en större möjlighet för medborgarna i Trelleborg att själv få välja vilken utförare man vänder sig till. Kostnaden idag för medborgare som vänder sig till familjerådgivning privat är betydligt högre än att vända sig till den kommunala familjerådgivningen. Om LOV införs innebär det att medborgare kan vända sig till familjerådgivnings privata LOV utförare till samma

kostnad som den kommunala familjerådgivningen. Beroende på vilka LOV utförare som anlitas finns möjlighet att medborgarna kan få ett större geografiskt område att välja utförare ifrån. Det skulle också kunna ges möjlighet till kontakt även på icke kontorstid samt minskad väntetiden så att par/familjer skulle kunna få hjälp tidigare. Kommunens krav på de som utför LOV och uppföljning av dessa blir avgörande för att medborgarna får samma kvalitet oavsett om medborgaren väljer kommunalt eller privat alternativ.

Konsekvenser för verksamheten

Utifrån nuvarande volymer kan ärendemängden från Vellinge och Trelleborg hanteras. Familjerådgivningen är en liten verksamhet med få anställda. Det kan komma att bli en svårighet att planera den kommunala verksamhetens personaltäthet om volymerna fluktuerar över tid. Om en minskning från t ex 3 till 2 medarbetare på sikt skulle bli aktuell visar utredningen att verksamheten skulle bli sårbar, dels utifrån ett verksamhetsperspektiv gällande exempelvis att det skulle finnas mindre utrymme att hantera eventuella väntetider vid tillfälliga eller mer varaktiga volymökningar. Dels visar utredningen att verksamheten, ur ett arbetsmiljöperspektiv, skulle bli svår att bedriva på ett tryggt sätt med samma kvalitet och service med färre antal personer då tex möjligheten att välja mellan digitala och fysiska besök kan komma att minska om det inte finns två medarbetare på plats samtidigt i lokalerna.

Finns förutsättningar för att införa LOV i familjerådgivningen?

Att bedriva verksamheten i kommunal regi med komplettering av LOV utförare har stöd i lagen och bedöms vara möjligt när det gäller den del som handlar om parsamtal eller enskilda samtal. I den nya socialtjänstlagen beskrivs förebyggande arbete och en lätt tillgänglig socialtjänst som viktiga områden. Familjerådgivningen är en viktig förebyggande insats och LOV skulle kunna innebära att tillgängligheten ökar när det gäller väntetid, geografisk spridning samt öppettider. Områden som förebyggande/uppsökande arbete samt samverkansarbete inom kommunen bedöms vara lämpligt att vara kvar i egen regi utifrån kontinuitet och helhetsbild i frågorna.

Det finns förutsättningar att införa LOV och 21 kommuner har valt att göra det inom detta område. För Trelleborgs del behöver ställningstagande göras kring införande av LOV eller ej inom familjerådgivningen.